

НЕЗАВИСИМ ФИНАНСОВ ОДИТ НА ФИНАНСОВИТЕ ОТЧЕТИ НА ПЕНСИОННИТЕ ФОНДОВЕ В УСЛОВИЯ НА ДИГИТАЛИЗАЦИЯ

Мая Начкова¹
e-mail: mnachkova@unwe.bg

Резюме

Основната задача на независимите експерт-счетоводители, регистрирани одитори в условията на световна здравна криза, възникнала поради обявената пандемия от COVID-19 е да осъществят независим финансов одит на финансовите отчети на пенсионните фондове в условия на дигитализация така, че да запазят основната цел и задачи на одита. Адекватно да изразят своето одиторско мнение и да се предпазят от грешки, отклонения и лоши одиторски практики в условия на дигитализация чрез използване на нови подходи, процедури, методи, правила и стандарти за одит, които да не бъдат в нарушение на въведените стандарти за качество от Международните одиторски стандарти (МОС) и Международния Етичен кодекс на професионалните счетоводители. В следствие на глобализацията, на новия международен режим за регулиране на пенсионната дейност и на промените в националните изисквания на държавния осигурителен надзор, в условия на световна здравна криза възниква необходимостта регистрираните одитори да разработят нова, дигитализирана методика и методология за осъществяване на независим финансов одит на финансовите отчети на пенсионните фондове.

Ключови думи: дигитализация, пенсионни фондове, независим финансов одит, финансови отчети

JEL: M41, M42

Увод

Процесът на дигитализация поставя нови предизвикателствата пред независимия финансов одит за дигитализиране на специфичните одиторски подходи, процедури, методи, правила и стандарти, използвани от дипломираните експерт-счетоводители, регистрирани одитори, за да могат те правилно да определят надеждната база за изразяване на одиторско мнение относно спазването на счетоводния принцип „Действащо предприятие“. Постоянно променящите се информационни масиви от данни, свързани със

¹ Доцент, доктор, катедра „Счетоводство и анализ“, Финансово-счетоводен факултет, УНСС

специфичната дейност на пенсионните фондове налагат въвеждане на нови модели на одиторски подходи и процедури, които адекватно да отразяват настъпилите промени в базите данни и на тази основа своевременно да правят промени в отговорностите по изпълнението на задачите при осъществяване на независимия финансов одит на финансовите отчети на пенсионните фондове. Процесът по събиране на данни е изключително трудоемък за регистрираните одитори, поради което се налага те да насочат максимално своите възможности за неговата дигитализация с цел подобряване на качеството на извършване на независимия финансов одит. Дигитализирането на одитния процес е в пряка зависимост от етапа на дигитална трансформация, на който се намира одитирания пенсионен фонд.

Целта на настоящата статия е да представи как се развива процесът на дигитална трансформация в независимия финансов одит на финансовите отчети на пенсионните фондове и да се посочат направленията, в които той трябва да се усъвършенства.

Изложение

Основната задача на независимите експерт-счетоводители, регистрирани одитори в условията на световна здравна криза, възникнала поради обявената пандемия от COVID-19 е да осъществят независим финансов одит на финансовите отчети на пенсионните фондове в условия на дигитализация така, че да запазят основната цел и задачи на одита. Адекватно да изразят своето одиторско мнение и да се предпазят от грешки, отклонения и лоши одиторски практики в условия на дигитализация чрез използване на нови подходи, процедури, методи, правила и стандарти за одит, които да не бъдат в нарушение на въведените стандарти за качество от Международните одиторски стандарти (МОС) и Международния Етичен кодекс на професионалните счетоводители. В следствие на глобализацията, на новия международен режим за регулиране на пенсионната дейност и на промените в националните изисквания на държавния осигурителен надзор, в условия на световна здравна криза възниква необходимостта регистрираните одитори да разработят нова, дигитализирана методика и методология за осъществяване на независим финансов одит на финансовите отчети на пенсионните фондове.

Понятието „дигитализация” произхожда от английската дума „digital“ (цифров). За независимия финансов одит на финансовите отчети на пенсионните фондове дигитализацията е процес, при който информацията от тези отчети се преобразува в цифров (електронен) формат. В съвременните условия на световна здравна и икономическа криза, дигитализираните данни цифрово представят и улесняват процеса на отчитане, анализиране, управление и контрол на осигурителната дейност на пенсионните фондове. В

процеса на дигитализация, с помощта на електронни устройства, информацията се конвертира от аналогова в цифрова като се прехвърля от аналогов носител в дигитална форма. По този начин се елиминира риска от допускане на човешка грешка при ръчното прехвърляне и обработване на данните. Дигитализацията опростява и автоматизира процесите на обработка и анализ на данните и позволява обединяване на информацията от финансовите отчети на пенсионните фондове в единна облачна платформа, която е интегрирана и достъпна за всеки нейн потребител. В тази насока напълно споделям мнението на Р. Иванова, че „облачните технологии за анализ на дейността на предприятието могат да намерят реално приложение в бизнеса в две направления, а именно за външен и за вътрешен анализ. На първо място, облачните технологии могат да се използват при провеждането на външен анализ по данни от финансовите отчети на предприятието“ (Иванова, 2017, с. 340-341). Освен това „използването на облачни технологии за външен анализ, е възможно поради следните обстоятелства:

1) Бизнес анализът се извършва във основа на информацията, оповестена във финансовите отчети на предприятието.

2) Финансовите отчети са публични, т.е. информацията, съдържаща се в тях се публикува и е достъпна.

3) Информацията във финансовите отчети е предназначена както за външни, така и за вътрешни потребители.

4) Различните методики за анализ на информацията във финансовите отчети могат да се унифицират и прилагат по отношения на предприятия с различен предмет на дейност“ (Иванова, 2017, с. 340-341).

С дигитализирането на независимия финансов одит дипломираните експерт-счетоводители, регистрирани одитори ще могат автоматично:

1) да обменят данни с одитирания пенсионен фонд;

2) да синхронизират информацията, получавана от всички свързани устройства между тях и одитирания пенсионен фонд в реално време;

3) да водят дигитален дневник за осъществените автоматични трансфери на данни между тях и одитирания пенсионен фонд;

4) да генерират необходимите отчети и справки в одиторските досиета за одитирания пенсионен фонд;

5) да създадат web-базирана платформа за проследяване и анализ на данни, получени от одитирания пенсионен фонд;

6) да осъществяват дигитален мониторинг на финансовите приходи и разходи, на постигнатата доходност и на финансовото състояние на одитирания пенсионен фонд;

7) да анализират факторите, предизвикали изменения във финансовото състояние, в постигнатата доходност и в паричните потоци от осигурителната дейност на одитирания пенсионен фонд;

8) да провеждат бизнес консултиране и да отговарят онлайн на въпроси на ръководството на управляващото пенсионноосигурително дружество и на лицата, натоварени с общо управление в него относно представените за независим финансов одит на финансовите отчети на одитирания пенсионен фонд;

9) да оценяват платежоспособността, ликвидността, финансовата стабилност и рентабилността на пенсионните фондове не само към конкретна дата, а във всеки един момент от осъществяването на тяхната осигурителна дейност. „Анализът на платежоспособността е свързан с анализирането и контролирането на финансовото състояние на пенсионните фондове с оглед да се защитят интересите на осигурените лица от непредвидени загуби. Тъй като пенсионните фондове не разполагат със собствен капитал, който да носи доходи и при необходимост да гарантира интересите на осигурените лица, рисковото им състояние обуславя необходимостта от поддържане на капиталова адекватност и на необходимия минимален размер на собствения капитал от управляващото ПОД. Последното е задължено нормативно от законодателя да заделя необходимите капиталови и пенсионни резерви, с които да гарантира платежоспособността на управляваните от него пенсионни фондове.“ (Миланова-Цончева, Начкова, Маврудев, 2018, с. 491);

10) да съхраняват обработената и анализирана информация от финансовите отчети на одитирания пенсионен фонд в облачни платформи;

11) да предават в дигитална среда с помощта на облачните технологии, компютърните системи, интернет, сателитни, социални и 5G мрежи оповестената информация във финансовите отчети, в приложението към тях и в доклада за дейността на одитирания пенсионен фонд, както и изразеното одиторско мнение в одиторския доклад до потребителите на тези отчети и доклади;

12) да анализират рисковете, на които е изложен одитирания пенсионен фонд и да вземат бързи и навременни решения в реално време с цел запазване на ликвидността и платежоспособността му;

13) дигитално да събират достоверни одиторски доказателства за потвърждаване или отхвърляне на съществуването или не на значителна несигурност за продължаване на дейността на одитирания пенсионен фонд;

14) дигитално администриране на целия одитен процес по проверка и заверка на финансовите отчети на одитирания пенсионен фонд;

15) да анализират съвкупността от събития или условия, които оказват влияние или могат да окажат влияние върху способността на одитирания пенсионен фонд да продължи да функционира непрекъснато в обозримото бъдеще като действащо предприятие;

16) да анализират събитията, настъпили след датата на баланса, за да се определи влиянието на тези събития върху способността на одитирания

пенсионен фонд да осъществява непрекъсната дейността си в бъдещи отчетни периоди;

17) да обработят информацията, предоставена от държавния надзорен орган – Управление „Осигурителен надзор“ към Комисията за финансов надзор, от международните регулатори, от съдебни, статистически и държавни органи и друга информация, необходима при бизнес консултирането на ръководството на управляващото пенсионноосигурително дружество относно осъществяваната осигурителна дейност от одитирания пенсионен фонд;

18) да определят възможностите и закономерностите от прояви на грешки и злоупотреби, наличие на индикатори за измами във вреда или в полза на одитирания пенсионен фонд;

19) да установят наличието на индикатори за изпиране на пари чрез осъществяваната осигурителна дейност от одитирания пенсионен фонд. „Прането на пари се оказва, че е огромен и печеливш бизнес в световен мащаб, който успешно се развива в следствие на почти всички престъпления, генериращи пари и печалби.“ (Динев, 2021, с. 5). „Освен това, докато повечето измами водят до загуба или липса на активи или приходи, прането на пари включва манипулиране на големи количества незаконни средства, за да ги отдели колкото се може по-бързо от техния източник и да ги направи неоткриваеми чрез различни методи за включването им във финансовите отчети.“ (Динев, 2021, с. 6);

20) да проверяват за наличие на условия за пренебрегване на контролите и осъществяване на агресивна политика на осигурителния пазар от одитирания пенсионен фонд;

21) да планират и да определят обхвата на одита на финансовите отчети на одитирания пенсионен фонд;

22) да задават конкретни задачи за изпълнение на одиторските екипи;

23) да наблюдават критичните процеси по време на осъществяване на независим финансов одит на финансовите отчети на одитирания пенсионен фонд;

24) да променят ролите и отговорностите на участниците в одиторските екипи;

25) да определят и променят сроковете за провеждане и изпълнение на одиторските процедури;

26) да оптимизират времето за работа на отделните одиторски екипи;

27) да провеждат онлайн обучения на своите сътрудници, участващи в одиторските екипи за повишаване на тяхната компетентност и квалификация;

28) да обучават и развиват човешките ресурси, отговорни за независимия финансов одит на финансовите отчети на пенсионните фондове в областта на новите дигитални технологии;

29) да установят наличието на индикатори за нарушаване, неизпълнение или неточно изпълнение на одиторските процедури от сътрудниците, участващи в одиторските екипи при осъществяване на независимия финансов одит на финансовите отчети на одитирания пенсионен фонд;

30) да следят за направените от тях разходи в процеса на осъществяване на независим финансов одит на финансовите отчети на одитирания пенсионен фонд и др.

Чрез дигиталната конверсия на финансовите отчети на пенсионните фондове, аналоговата информация се трансформира от материална форма (текст, таблици, графики, снимки, карти, аудио и видео документи и др.) в поредица от цифрови знаци, предназначени за електронна обработка, преглед, анализ, съхранение и препращане по електронен път до потребителите на тези отчети с цел осигуряване на непосредствен достъп на потребителите на тези отчети до резултатите от одита.

Независимият финансов одит, като последващ и потвърждаващ външен контрол, е обвързан с вярното и честно представяне на финансовата и нефинансовата информация във финансовите отчети на пенсионните фондове. Затова неговата дигитализация трябва да гарантира достоверността на финансовите отчети във всички съществени аспекти и възможностите за надзор и управление на дейността на пенсионните фондове. Процесът на дигитализация ще подпомогне съществено работата на регистрираните одитори, които ще се свързват с техните клиенти – одитираните пенсионни фондове, чрез използването на облачните технологии. По този начин регистрираните одитори ще могат да проверяват цялата счетоводна база данни от дейността на пенсионните фондове без да се налага да използват извадковия метод за проверка на данни.

Регистрираните одитори трябва „да съблюдават редица изисквания, важни от които са: 1) увеличаване на инвестициите за подобряване на дигиталните познания и за дигитализация на бизнес процесите; 2) изграждане на гъвкава, добре защитена и сигурна инфраструктура, например автоматизиране на процесите, свързани с управлението на предприятието, създаване на облачни платформи, оптимизиране на разходите за тяхното поддържане и др.; 3) използване на облачните платформи за подобряване на качеството и конкурентоспособността на продуктите и услугите, в резултат на което ще се повиши ефективността на бизнес процесите, ще се увеличи печалбата, а следователно и рентабилността; 4) автоматизация на процесите по вземането на управленски решения за развитието на предприятията в оперативна и стратегическа перспектива, които се базират на обективни факти, а не на предположения“ (Иванова, 2020, с. 2). В тази насока регистрираните одитори трябва да поддържат специален информационен отдел или могат

да използват услугите на външни експерти – IT специалисти, които да проверяват как одитираните пенсионни фондове използват изкуствен интелект, който съветва ръководството на управляващото пенсионноосигурително дружество при сключване на сделки с финансовите активи и финансовите инструменти на одитирания пенсионен фонд; как използват роботи за автоматизиране на стандартни, типизирани операции при сключване на осигурителните договори с осигурените лица.

Дипломираните експерт-счетоводители, регистрирани одитори при осъществяване на независим финансов одит на годишния финансов отчет на одитирания пенсионен фонд трябва да насочат своето внимание към вярното и честно представяне на финансовите активи, дългосрочните пасиви (задълженията на пенсионния фонд към осигурените лица за изплащане на допълнителни пенсии при настъпване на осигурителните случаи), постигнатата доходност от инвестирането на активите на фонда, финансовите му приходи и разходи и към спазването на концепцията за действащо предприятие. Необходимо е да се направи преглед на планове на одитирания пенсионен фонд и на предприетите от него решения за бъдещи действия относно непрекъсване на дейността му в следващия отчетен период. Те трябва да проучат каква е оценката на ръководството на управляващото пенсионноосигурително дружество за условните събития и факти, които могат да окажат съществено влияние върху дейността на пенсионния фонд в бъдещ период и да променят базата, на която се изготвят финансовите му отчети, а именно да повлияят върху непрекъснатостта на неговата дейност, да доведат до отнемане на пенсионния му лиценз, до обявяване в несъстоятелност и последваща ликвидация. Наложително е да се проверят оценките на активите и пасивите, както и тяхната класификация, дали адекватно са оповестени във финансовите отчети на пенсионния фонд и дали не оказват влияние върху неговата дейност, поради което той да не може да се разглежда като действащо предприятие.

Регистрираните одитори трябва да осъществяват непрекъснат контрол върху използваните дигитални технологии в процеса на независим финансов одит на финансовите отчети на пенсионните фондове с цел навременно откриване на слабости, грешки и недостатъци на процеса на дигитализация. Според Лазарова (2020, с. 45), „традиционните ключови показатели за ефективност не са достатъчни и ефективни при измерването на ефективността на дигиталната трансформация“.

Основните направления, в които трябва да се усъвършенства процеса на дигитализация на независимия финансов одит на финансовите отчети на пенсионните фондове са: подобряване на ефективността на контролите и на паролите, киберсигурност, защита на данните и др.

Заклучение

Използването на високо развити дигитални програмни продукти и облачни технологии от дипломираните експерт-счетоводители, регистрирани одитори налага да се направят съществени промени в одиторската методология и практика, за да се постигне по-голяма гъвкавост в одитния процес и по-високо качество на независимия финансов одит на финансовите отчети на пенсионните фондове. „Спазването на одиторските правила и стандарти се превръща в единствена алтернатива за регистрираните одитори, за да се адаптират към променящата се пазарна икономика в условия на дигитализация и да запазят бизнес позициите си“ (Начкова, 2020, с. 8). За да могат да бъдат гъвкави, конкурентноспособни и ефективни в одиторския бизнес, регистрираните одитори трябва да участват в международни дигитални проекти и портали, да ползват в своята одиторска практика облачните технологии, да посещават дигитални библиотеки и да участват в обучителни дигитални платформи. Повишаването на дигиталната организационна култура на регистрираните одитори и на одитираните от тях пенсионни фондове ще доведе до по-голяма бързина и гъвкавост при отразяване на постоянно променящата се информационна среда, до генериране на нови идеи, до моделиране на иновативни, стратегически, интелигентни решения за развитие на бизнеса им.

Използвана литература

- Динев, Д. (2021). Противоедействието на прането на пари и новите предизвикателства за лицата, предоставящи счетоводни услуги и данъчни консултации, Годишник на ИДЕС, София. (Dinev, D., 2021, Protivodeystviето na praneto na pari i novite predizvikelstva za litsata, predostavyashti schetovodni uslugi i danachni konsultatsii, Godishnik na IDES, Sofia).
- Иванова, Р. (2020). Анализът на паричните потоци на предприятието в условия на дигитализация, доклад, изнесен на организираната кръгла маса „Изследване на възможностите за прилагане на електронен държавен изпит за специалност „Счетоводство и контрол“, ОКС „Бакалавър“, дистанционна форма на обучение“ по проект НП-4-20, 14.12.2020 г., катедра „Счетоводство и анализ“, УНСС. (Ivanova, R., 2020, Analizat na parichnite pototsi na predpriyatieto v usloviya na digitalizatsiya, doklad, iznesen na organiziranata kragla masa „Izsledvane na vazmozhnostite za prilagane na elektronen darzhaven izpit za spetsialnost „Schetovodstvo i kontrol“, OKS „Bakalavar“, distantsionna forma na obuchenie“ po proekt NP-4-20, 14.12.2020 g., katedra „Schetovodstvo i analiz“, UNSS).

- Лазарова, В. (2020). Дигитализация в счетоводството, Авангард прима, София. (Lazarova, V., 2020, Digitalizatsiya v schetovodstvoto, Avangard prima, Sofia).
- Миланова-Цончева, Ем., Начкова, М., Маврудиев, Хр. (2018). Счетоводство на застрахователите и осигурителите, ИК на УНСС, София. (Milanova-Tsoncheva, Em., Natchkova, M., Mavrudiev, Hr., 2018, Schetovodstvo na zastrahovatelite i osiguritelite, IK na UNSS, Sofia).
- Начкова, М. (2020). Независим финансов одит на финансовите отчети на застрахователите в условия на дигитализация, доклад, изнесен на организираната кръгла маса „Изследване на възможностите за прилагане на електронен държавен изпит за специалност „Счетоводство и контрол“, ОКС „Бакалавър“, дистанционна форма на обучение“ по проект НП-4-20, 14.12.2020 г., катедра „Счетоводство и анализ“, УНСС. (Natchkova, M., 2020, Nezavisim finansov odit na finansovite otcheti na zastrahovatelite v usloviya na digitalizatsiya, doklad, iznesen na organiziranata kragla masa „Izsledvane na vazmozhnostite za prilagane na elektronen darzhaven izpit za spetsialnost „Schetovodstvo i kontrol“, OKS „Bakalavar“, distantSIONna forma na obuchenie“ po proekt NP-4-20, 14.12.2020 g., katedra „Schetovodstvo i analiz“, UNSS).
- Закон за счетоводството. // Обн. ДВ, бр. 95 от 8.12.2015 г., посл.изм. в ДВ бр. 105 от 11.12.2020 г., в сила от 01.01.2021 г. (Zakon za schetovodstvoto. // Obn., DV, br. 95 ot 8.12.2015 g., posl.izm. v DV br.105 ot 11.12.2020 g., v sila ot 01.01.2021 g.).
- Съвета по МОС за изразяване на сигурност. (2018). Международни стандарти за контрол върху качеството, одита, прегледа, изразяването на сигурност и другите свързани по съдържание услуги, посл. изм. и доп. 2018 г. (Saveta po MOS za Izrazyavane na Sigurnost, 2018, Mezhdunarodni standarti za kontrol varhu kachestvoto, odita, pregleda, izrazyavaneto na sigurnost i drugite svarzani po sadarzhание услуги, posl. izm. i dop. 2018 g.).
- Международна федерация на счетоводителите. (2018). Международен етичен кодекс на професионалните счетоводители, в сила от юни 2019 г. (Mezhdunarodna federatsia na schetovoditelite, 2018, Mezhdunaroden etichen kodeks na profesionalnite schetovoditeli, v sila ot m.yuni 2019 g.)
- Ivanova, R. (2017). Profitability of total assets – a factor for dynamics of enterprise's equity profitability, 7th International conference on application of information and communication technology and statistics in economy and education (ICAICTSEE – 2017) November 3 – 4th, 2017, University of National and World Economy, Sofia, p. 339-344.

INDEPENDENT FINANCIAL AUDIT OF THE FINANCIAL STATEMENTS OF PENSION FUNDS UNDER THE CONDITIONS OF DIGITALIZATION

Assoc. Prof. Maia Natchkova, PhD
Department of Accountancy and Analysis
University of National and World Economy
e-mail: mnachkova@unwe.bg

Abstract

The main task of the Certified public accountants, registered auditors in the conditions of the global health crisis, caused by the declared pandemic by COVID 19 is to carry out an independent financial audit of the financial statements of pension funds in digital conditions so as to preserve the main purpose and tasks of audit. To express adequately their audit opinion and to protect themselves against frauds, deviations and bad audit practices in digital conditions by using new approaches, procedures, methods, rules and auditing standards that do not violate the introduced quality standards by International Standards on Auditing (IAS) and the International Code of Ethics for Professional Accountants. As a result of globalization, the new international regime for regulating pension activity and the changed national requirements of state insurance supervision, in the context of the global health crisis there is a need for registered auditors to develop a new, digitalized methods, as well as a new methodology for conducting independent financial audit of the financial statements of the pension funds.

Key words: digitalization, pension funds, independent financial audits, financial statements.

JEL: M41, M42